



Juraj Stahuljak

Iz plodnog obiteljskog stabla Stahuljaka istrgnuta je jedna grana. Ove zime ugasio se u sedamdesettrećoj godini život profesora i hrvatskog glazbenika Jurja Stahuljaka. Nikao u obitelji gdje se puno muziciralo, zarana je upio u sebe glazbeno ozračje u kojem se kasnije izražavao. Otac Vladimir, profesor glazbe skladatelj, braća Vlatko i Mladen, poznati skladatelj i koncertantni orguljaš, te Juraj i njegova djeca, kći Višnja i sin Zlatko, svi su oni dali i još daju svoj glazbeni doprinos kulturi našega naroda.

Već od malih nogu Juraj svira glasovir kod kućnog muziciranja: otac je svirao violončelo, brat Vlatko violinu, a majka je pjevala (bila je koncertna pjevačica). Nakon završene srednje škole studira na glazbenoj školi Konzervatorija: teoriju, glasovir, pjevanje, harmoniju (Lhotka), kontrapunkt i fugu (Dugan), vokalnu kompoziciju (Dobronić) i instrumentaciju (Bersa). Na Filozofskom fakultetu završio je 1928. studij povijesti i zemljopisa. Od tada je stalno zaposlen u Zagrebu, gdje djeluje kao profesor i skladatelj. Počinje stvarati već u petnaestoj godini života (Fantazija za glasovir). Sa dvadeset osam godina sklada »Romantični trio u c-molu«.

»Tako se desilo«, piše kritičar Andrija Tomašek, »da mu je životni poziv postalo zvanje srednjoškolskog profesora, a da mu je komponiranje bilo životna potreba, ono što nadilazi svakodnevne potrebe čovjeka. Rezultat toga je muzički opus koji obuhvaća kompozicije za glasovir, za violinu i glasovir, violončelo i glasovir, solističko-vokalne skladbe, komorno-muzička djela, zborove, vokalno-instrumentalne forme na tekstove sakralnog karaktera, muzičko-scenska djela, scensku glazbu i kompozicije za razne instrumentalne sastave, od takozvanih narodnih i tamburaških, preko salonskog i simfonijskog orkestra.«

Najbrojnija ostvarenja ostavio je Stahuljak na području komorne glazbe. Komorni ciklus »Vlatko« (1932-1933) dijeli se u 3 dijela:

1. Klavirski kvintet (oblik četverostavačne sonate)

2. Sonata za violončelo i glasovir (oblik sonate u tri stavka).

3. Finale (nekoliko manjih stavaka za glasovir solo, odnosno klavirski kvintet).

Skladao dva gudačka kvarteta: 1. u g-molu (stavci su 1. allegro moderato, 2. andante sostenuto 3. scherzo, 4. Finale-Grave-allegro). Ovaj kvartet je monotematski, građen na motivima narodne pjesme: Sunce jarko. Drugi gudački kvartet u c-molu (4 stavka) građen je na istarskim motivima.

Mnogo puta izveden je u interpretaciji Zagrebačkog kvarteta (Klima, Kuzmić, Živković, Stojanović). Ovamo spadaju: Suita za gudački kvartet, opus 2, te Uspomena za dvostruki gudački kvartet, glasovir i kontrabas. Za violinu i glasovir napisao je sonatu, opus 11, koju su izveli brojni zagrebački violinisti (Senečić, Pinkava, Šlik, Klima, Marković, Dešpalj).

Isto tako skladao je sonatu za violončelo i glasovir. Tome srodna vrsta je: Slavenski ples (za salonski orkestar), te hrvatski narodni plesovi za simfonijski orkestar. Za narodni orkestar obradio je: Vrličko kolo (s mješovitim zborom), Kolo iz Dervente, Kolo iz Vodica, Travnčko kolo. Ovamo pripada i Suita za tamburaški orkestar, za glasovir solo. Napisao je skladbe za glasovir, opus 1, klavirski ciklus Jedan dan života, izveden u nekoliko navrata od zagrebačkih pijanista (Radić, Murai, Filjak, Krpan), skladbe za glasovir iz ciklusa Vlatko, te Molitvu za glasovir, četveroručno. Na liriku naših pjesnika (Nazora, Domjanića i drugih) skladao je šest pjesama uz pratnju glasovira. Ovdje treba posebno istaknuti ciklus »Dani srca i kajanja« za bariton solo na riječi pjesnika Nikole Šopa. Taj ciklus doživio je nekoliko izvedbi poznatih vokalnih interpretata (Ruždjak, Alaupović, Bernardić) te ciklus Bolesna djevojka za sopran uz pratnju glasovira (riječi Višnja Stahuljak). Za muški, ženski i mješoviti zbor obrađivao je narodne pjesme te stvarao izvorne skladbe (Sestra otrovnica — balada i Metul, madrigal).

Za područje muzičke scene skladao je Stahuljak Ris-kolo (Vražji krug), operu u 3 čina, te »Svadbenu na suncu«, muzičku igru u 2 čina za solo, zbor i orkestar. Libreto za operu Ris-kolo napisao je Ivan Belan prema motivima priče iz okolice Okića kod Samobora, a ponovno ga preradio Pavao Cindrić (nova verzija).

Opera se sastoji od:

1. predigre
2. Ris-kolo ili Vražji krug
3. Pokajanje
4. Epilog
5. Zaigra (završetak)

U operi se radi o seljaku koji za novce zapisuje davlu sebe i ono što ga kod kuće očekuje. Kad se vraća kući, vidi da mu se u međuvremenu rodio sin, no kako se to u sličnim sižeima događa, u skercoznom završetku radnje davao biva nadigran, i sve se završava u svatovskom veselju. — Ove sezone opera je planirana kao praižvedba u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. Glazba je u narodnom duhu sa upotrebom lajtmotiva za karakterizaciju pojedinih likova. — Srodno područje operi je dječji igrokaz: »Šumski razbojnici« (na tekst Višnje Stahuljak) te scenska glazba za kazalište lutaka: Tri prašćica i Crveni kišobrani.

Uz to skladao je Stahuljak melodram »Sveti Jeronim« (tekst Marko Soljačić). Njegov svestrani, živi stvaralački duh, privlačilo je područje sakralne glazbe na kojem je stvorio doprinos trajnih kvaliteta. To su: 6 misa (za jednoglasni ili dvoglasni ženski zbor) jedan rekvijem, 3 moteta (Tebi Gospode, Prepuno je srce moje, Nad vodama Babilonskim) te ofertorij: Inveni David i dvije uspjele pučke povijevke (O Stvoritelju ljudi, Grijehe je dušu ranio). Najuspjelije djelo iz područja duhovne glazbe bez sumnje je »Misterij misa« ili Missa Poetica skladana na slobodno pjesnički tekst Marka Soljačića (1929-30) za solo, zbor, orkestar i orgulje. Misa ima 10 dijelova: preludij i fuga, Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei, Gospod s vama i Alleluia. Misa u cjelosti nikad nije bila izvedena, nego samo pojedini dijelovi. Prva izvedba bila je u Pragu (1932. godine, 1967. bila je izvedena u Salzbugu, te u Rimu 1969. Kyrie je u Zagrebu izveden 1967. godine, a nekoliko puta izveden je preludij i fuga. Bila je vrlo originalna zamisao skladati misu bez tradicionalnih okvira (nepromjenljivi dijelovi), komponiranu od ulaska (preludij i fuga) do završetka Alleluia. To je nešto slično onome, što je na genijalan način izrazio Leoš Janaček u svojoj »Glagolskoj misi«. Poznati naš Cecilijanac i skladatelj Stanislav Preprek piše o njoj: »Poznajem tu misu. Prije par godina svirao ju je autor tako reći iz koncepta, kod mene u gostima. Jedan dio (onaj lijepi grandiozni uvod) na novosadskim orguljama, a jedan opet u župskoj crkvi Svetog Roka. Nad cijelom misom lebdi svečani mir i blagost. Lirski ugođaj je glavna karakteristika.« Po ljepoti i plemenitosti tematskog materijala te interesantnim enharmonijama i kromatikom ovaj preludij podsjeća donekle na Césara Francka. Vrlo je lijepa i jednostavna Missa brevis za jednoglasno pjevanje uz orgulje, koje može upravo danas poslužiti kao uzorak za pučku misu. Od manjih skladbi ove vrste ističe se ofertorij »Inveni David« za četveroglasni zbor i orgulje po rasporedu homofonih i polifonih dijelova i te samostalnom dionicom orgulja.

Juraj Stahuljak je — po svjedočanstvu slušalaca — bio izvrstan improvizator na orguljama te vrlo dobar zborovođa. Bavio se i muzičkom kritikom, a pod konac života bio je i član Interdiecezanskog odbora za crkvenu glazbu. Teško je u par riječi, na malo prostora, zaokružiti i sumirati čitav jedan život. Zato će biti potrebna opširnija studija.

Po riječima kritičara Andrije Tomašeka: »Glazbeni govor Jurja Stahuljaka je suvremen, ali nije radikalno. Proizašao iz obitelji muzičara, obrazovan u školi Blagoja Berse, Franje Dugana, Antuna Dobronića, Frana Lhotke i Franje Lučića, gradeći ih u tradicionalnim formalnim okvirima, Stahuljak svoje kompozicije — često izvan muzičke sadržajnosti — ostvaruje u maniri romantične izražajnosti u kojoj se osjeća duh narodnog melosa, ali uz izbjegavanje — odnosno tek iznimnu upotrebu citata, uz često prisustvo obilježja impresionističkog stila i načina izražavanja. U strukturi njegovih skladbi prisutna je preglednost i jasnoća klasičnih formi, homofoni i polifoni principi oblikovanja, karakteristični motivi, tonski kolorizam, lirika i dramatika ... Cilj muzičkog stvaralaštva za Jurja Stahuljaka očito je sadržaj; forma i tehnika samo su sredstva da bi taj cilj bio dosegnut. Odatle u njegovim djelima dominacija sadržajnosti i izražajnosti nad tehničkim elementima.

Ako bismo na osnovu rečenog pokušali već danas odrediti mjesto Jurja Stahuljaka u našoj muzičkoj kulturi, mogli bismo to učiniti ne toliko nabranjem njegovih skladbi koliko uočavanjem značajki njegovih skladbi i konstatacijom da je on jedan od onih pregalaca na području našeg suvremenog stvaralaštva čija djela popunjavaju prostore između lijevih i desnih (avangardnih i konzervativnih, op. M. L.) tendencija, čija djela dakle, imaju svoju funkciju i svoje društveno opravdanje, zbog čega je njihov autor zavrijedio da mu makar i na ovakav skroman način odamo priznanje za dostojno izvršavanje dužnosti koje nameće poziv muzičkog stvaraoca.« (Iz govora Andrije Tomašeka održanog dne 14. 6. 1969. u Hrvatskom glazbenom zavodu — povodom proslave 40-godišnjice javnog skladateljskog rada Jurja Stahuljaka.)

Čitava uvodna riječ Andrije Tomašeka govori o ulozi autora Jurja Stahuljaka i njegovom djelovanju kao glazbenika. Već ovaj sumarni pregled odaje vrlo bogati raspon stvaralačkog interesa pokojnog Jurja Stahuljaka. Sagledan u cjelini, njegov muzički govor nije avangardan, nego solidno baziran na tekovinama i tehnici skladanja kasne romantike slavenskoga tipa s prisutnom folklorom notom. Odajući mu dužno poštovanje, glazbenici će se, preko njegovog vrijednog opusa, utkano u kulturu hrvatskog naroda, uvijek sjećati plemenitog lika omiljenog srednjoškolskog profesora i skladatelja Jurja Stahuljaka.

* * *

(Pri sastavljanju ovog prikaza koristio sam se diplomskom radnjom Ivke Brleković; **Hrvatski skladatelj Juraj Stahuljak**, Zagreb 1972.

Krešimir Kovačević, **Hrvatski kompozitori i njihova djela**, Zagreb, 1960.

Stanislav Preprek: **Bilješke s puta**, Sv. Cecilija, svezak 4, 1934. g.

Andrija Tomašek: **Pozdravni govor povodom proslave 40-godišnjice skladateljskog rada Jurja Stahuljaka**, održan dne 14. 6. 1969. te usmenim saopćenjima profesora Zlatka Stahuljaka).

POPIS DJELA JURJA STAHULJAKA

SOLISTIČKA GLAZBA (za solo-instrument s pratnjom ili bez pratnje)

1. Skladbe za glasovir, op. 1 (br. 1-5) 15'
2. Klavirski ciklus »Jedan dan iz života« op. 5. (br. 1-7) 17'
3. Kompozicije za klavir iz ciklusa »Vlatko« op. 14 (8 brojeva) 35'
4. »Molitva« za klavir četveroručno op. 21. 3'
5. »Pitanje« Violina uz glasovir op. 18. 3'
6. »Uspavanka« Violina uz pratnju glasovira op. 18. 3'
7. Sonata za violinu i glasovir, op. 11. (3 stavka) 20'
7. Sonata za violoncello i glasovir, op. 14. (3 stavka) 24'

VOKALNA SOLISTIČKA GLAZBA

1. Pjesme za sopran uz pratnju glasovira op. 4. (6 pjesama)
2. Čežnja 2' Štampano u izdanju zadruge »Sklad«
3. Kutić (riječ: Vladimir Nazor) 1'30" Hrv. glazbeni zavod
4. Da mogu (Domjanić) 2' »Sklad«
5. Sanje (Nazor) 3' »Sklad«
6. Sve utaman (Nazor) 2' »Sklad«
7. U spomenar' 2'
8. Ciklus »Dani srca i kajanja« za bariton uz pratnju glasovira, op. 28. (riječ: Nikola Sop) 18' Udruženje kompozitora Hrvatske.
9. Ciklus »Bolesna djevojka« za sopran uz pratnju glasovira, op. 30. (riječ: Višnja Stahuljak)
10. Dubrovačke pjesme, za 1 i 2 glasa uz pratnju glasovira op. 17. 12'
11. Tri narodne pjesme, 10'
12. Rugalica (Malen Junak), duet za sopran i alt uz pratnju glasovira, op. 29. 3'

DRUGE FORME

1. Slavenski ples (za salonski orkestar), op. 20. 4'
2. Hrvatski narodni plesovi za simfonijski orkestar op. 23. 17'
»Junački ples«
Obradbe za narodni orkestar:
 1. Vrličko kolo (sa mješovitim zborom) 5'
 2. Kolo iz Dervente 4'
 3. Kolo iz Vodica 4'
 4. Travničko kolo (Drmeš) 4'
3. Suita baletne muzike iz opere »Vražji krug« 31' za narodni orkestar i zbor
4. Suita za tamburaški orkestar, op. 33. (4 stavka) 12'

MUZIČKO — SCENSKA DJELA

1. »Vražji krug«, opera u 3 čina s predigrom 2 1/2 sata »Seoski svatovi«, op. 22 (Riječi: Ivan Belan)
2. »Svadba na suncu«, opera u 2 čina, za sole, zbor i orkestar, op. 13. (Riječi: Marko Soljačić) 80'

PRIMIJEJENA MUZIKA

1. »Šumski razbojnici«, dječji igrokaz u 3 čina za kazalište lutaka. (Tekst: Višnja Stahuljak) soli, zbor i glasovir op. 27. 20'
2. Melodram »Sveti Jeronim« uz pratnju glasovira (Tekst: Marko Soljačić) op. 6' »Obitelj« 1932. god.
3. »Tri prašćica«, vesela igra za lutke u 3 čina. (scenska glazba) op. 35. Tekst: Višnja Stahuljak 20'
4. Crveni kišobrani. Igra za lutke, scenska glazba. Tekst: Višnja Stahuljak, op. 36. 15'

KOMORNA GLAZBA

1. Trio za violinu, violoncello i glasovir (3 stavka) op. 3. 14'
2. Trio (II) c-mol (Romantički) 4 stavka, op. 7. 26'
3. Mala muzička pripovijetka, op. 10. 5'
 - I Moderato molto (violina solo) 5'
 - II Allegro non troppo (2 violine) 5'
 - III Moderato (2 violine i viola) 5'
4. Suita za gudački kvartet, op. 2. (5 stavaka) 13'
5. Gudački kvartet I (g-mol) op. 6. (4 stavka) 34'
6. Gudački kvartet II (c-mol) op. 15. (4 stavka) 20'
7. Uspomena, za dvostruki gudački kvartet, glasovir i kontrabas, op. 8. (2 stavka) 11'
8. Klavirski kvintet, (za gudački kvartet i glasovir) iz ciklusa »Vlatko« op. 14. (4 stavka) 27'
9. Kompozicije za klavirski kvintet iz ciklusa »Vlatko« (3 stavka), op. 14. 15'

ZBORNA GLAZBA a cappella

1. Obradbe narodnih pjesama, op. 9.
 - a) za ženski zbor (5 pjesama) 6'
 - b) za muški zbor (5 pjesama) 8'
 - c) za mješoviti zbor (2 pjesme) 3'
2. Sestra otrovnica — Balada za mješoviti zbor i sole op. 9. 5'
3. Metul (riječ: Domjanić) madrigal za mješoviti zbor 3' Štampano kod Saveza prosvjete društva Hrvatske

Mato Lešćan